

Asia: 801/40.02.00/2015

Ehdotus sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (työryhmän mietintö)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

EK pitää perusteltuna sotilastiedustelun saattamista sääntelyn piiriin Suomessa. Tiedustelutoiminnasta ja sen suhteesta muihin yhteiskunnan toimintoihin on tarpeen säätää selkeästi lailla.

Suomalaisilla viranomaisilla tulee olla selkeä valtuutus käyttää tarpeellisia ja oikeasuhtaisia keinoja myös digitaalisessa ympäristössä. Samaan aikaan on varmistettava, etteivät viranomaisten toimivaltuudet heikennä yritysten kilpailukykyä ja toimintamahdollisuuksia. EK katsoo, että tiedustelusta säädettäessä on arvioitava erittäin huolellisesti minkälaiset toimivaltuudet mahdollistavat tuloksetta tiedustelutoiminnan, ja toisaalta millä mekanismeilla ja rajoituksilla tiedustelutoiminnan toteuttamista yhteiskunnassa kontrolloidaan ja valvotaan. EK pitää tärkeänä, että tiedustelua koskevassa lainsäädännössä viranomaisten toimivaltuudet, niiden käytön valvonta, yksilöiden perusoikeudet ja elinkeinopoliittiset kysymykset ovat tasapainossa.

Elinkeinoelämän asiantuntijaedustus on ollut mukana sotilastiedustelulainsäädännön valmistelussa ja elinkeinoelämän intressejä koskevia kysymyksiä on käsitelty valmistelutyön aikana. Suomen kannalta on tärkeää, että elinkeinopoliittiset kysymykset huomioidaan tiedustelua koskevassa sääntelyssä tarkasti, sillä kansainvälisessä kilpailussa investoinnit hakeutuvat vakaaseen ja ennustettavaan ympäristöön. Lainsäädännön on siksi tarpeen olla selkeää, tarkkarajaista ja ennustettavaa, eikä sen tule horjuttaa kansalaisten tai yritysten luottamusta digitaaliseen ympäristöön ja sen luomiin mahdollisuuksiin.

Kansantaloudelliset ja yritysvaikutukset

Mietinnössä on arvioitu lainsäädäntömuutoksen kansantaloudellisia ja yritysten toiminta-alueen kohdistuvia vaikutuksia varsin yleisellä tasolla. EK haluaa korostaa, että sääntely ei saa aiheuttaa Suomessa toimiville yrityksille kustannuksia tai velvoitteita, joilla olisi heikentävä vaikutus yritysten toimintaympäristöön ja -edellytyksiin kilpailijamainin nähden. Lainsäädännön välillisten vaikutusten arviointi on todettu haastavaksi. Elinkeinoelämä on tuonut valmisteluvaiheessa esiin näkökulmansa vaikutusten arvioinnissa. Myös mahdollisten haitallisten seurausten havaitsemiseen on ollut tarpeen kiinnittää huomiota, jotta niiden olemassaolo ja vaikuttavuus voitaisiin arvioida mahdollisimman kattavasti.

EK korostaa, että hyvällä yritysalaisuuden suojalla on huomattava merkitys yritysten toimintaedellytyksille. Tiedusteluviranomaisen tiedonsaantia yksityiseltä yhteisöltä koskevissa tapauksissa tiedonsaantioikeuksia on siksi ollut perusteltua rajata esitutkintaviranomaisten käyttämiin valtuuksiin nähden. EK kiinnittää huomiota, että ehdotuksen 100 § kattaa siviilitiedustelulaista poiketen tiedonsaantioikeuden myös yksittäistä henkilöä koskien. EK katsoo, että tältä osin säännös muodostuu ongelmalliseksi työnantajan asettamien lojaliteetti-, luottamuksellisuus- ja salassapitovelvoitteiden kannalta ja herättää yrityssalaisuuden suojaa koskevia kysymyksiä. EK katsoo, että tiedonsaantioikeus on rajattava selkeästi vain yksityisiä yhteisöjä koskeväksi. Henkilöä koskeva osuus on perusteltua poistaa säännöksestä huomioiden myös, että vastaavasta tiedonsaantioikeudesta ei säädetä siviilitiedustelua koskevassa lakiehdotuksessa.

EK pitää hyvänä, että kansainvälistä yhteistyötä koskevan 18 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että Suomen kansallisen edun mukaista ei olisi yrityssalaisuuksien luovuttaminen ulkomaisille tahoille. Myöskään ylimääräistä tai muuta tietoa, jota tiedusteluviranomaisella ei olisi ollut oikeus hankkia, ei perustelujen mukaan saisi luovuttaa edelleen. EK painottaa, että asiaa tulisi jatkovalmistelussa vielä tarkentaa ja pohtia yksityiskohtaisemman yrityssalaisuuksia koskevan tiedonluovutusrajoituksen säätämistä.

Mietinnössä on arvioitu esityksen vaikutuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä uuden yritystoiminnan syntyyn. EK katsoo, että tiedustelutoiminnan tehokkaassa toteutuksessa tullaan tarvitsemaan yksityisen sektorin osaamista. Tämä korostuu turvallisten teknologiahankintojen ja palvelutuotannon mahdollisuuksissa sekä omavaraisuuden ja siihen liittyvien huoltovarmuuskysymysten huomioinnissa. EK korostaa, että lainsäädännön tulee mahdollistaa yrityksille palveluiden ja teknisten ratkaisuiden tuottaminen tiedusteluviranomaisten tarpeisiin esimerkiksi erilaisia kumppanuusmalleja hyödyntämällä.

EK pitää hyvänä, että lainsäädäntö antaa mahdollisuuksia yrityksiin kohdistuvien haitallisten toimien tunnistamiseen ja ehkäisemiseen sekä niitä koskevien tietojen luovuttamiseen tarvittaessa yrityksille 75 § ja 113 §:n mukaisesti. EK tosin huomauttaa, että 75 §:ssä mainittu tietojen luovutusosoikeus olisi perusteltua nähdä myös haittaohjelmia laajempaan selkeästi säänneltyä tiedonvaihdon mahdollisuutena.

Yritysten velvoitteet ja kustannukset

EK korostaa, että mikäli yrityksille asetetaan laissa erilaisia avustamisvelvoitteita, niiden tulee olla oikeasuhtaisia ja selkeitä. EK katsoo, että jatkovalmistelussa olisi vielä tarpeen tarkentaa ja selkeyttää yrityksille asetettavien velvoitteiden sisältöä.

EK myös muistuttaa, että avustamisvelvollisille, kuten teleyrityksille, tulee aiheutumaan lainsäädännön seurauksena suoria kustannuksia. Samoin on mahdollista, että joidenkin tiedonhankintamenetelmien käyttäminen voi epäonnistuessaan johtaa vahinkoihin tai laatupoikkeamiin. EK pitää hyvänä, että joidenkin tiedonhankintakeinojen osalta kustannuksia korvataan, mutta katsoo, että yrityksille aiheutuvien kustannusten ja vahinkojen korvaamisesta tulisi säätää laissa selkeästi ja ne tulisi korvata yrityksille täysimääräisesti. Kustannusten korvaaminen on myös perusteltua, jotta tiedustelumenetelmien käytön aito kustannusvastaavuus kannustaisi viranomaisia toimivaltuuksien tuloksekkaaseen käyttämiseen sekä kehittämään jatkuvasti entistä sujuvampia menetelmiä ja tehokkaampaa teknologiaa.

Muita huomioita

EK pitää hyvänä, että tiedusteluviranomaisten toimivaltuudet ja niiden käyttämiseen liittyvä päätöksenteko on määritelty avoimesti ja yksityiskohtaisesti. Tiedustelumenetelmät ovat pääosin jo aiemmin rikostorjunnassa ja -tutkinnassa käytettyjä keinoja ja ne vaikuttavat kattavilta esitetyt tarpeet huomioiden. Tiedusteluympäristössä joidenkin toimivaltuuksien käytölle on kuitenkin perusteltua asettaa rajoitteita, joita myös jatkovalmistelutyössä on vielä tarpeen tarkentaa.

Ehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa sotilastiedustelun kohteita on käyty läpi ja selkeytetty varsin onnistuneesti. Samoin yksityisyydensuojaan liittyvät kysymykset ovat olleet keskeisessä roolissa tiedustelusta säädettäessä. Tämä on korostunut erityisesti viestinnän luottamuksellisuuteen liittyvien tiedonhankintavaltuuksien arvioinnissa. EK pitää hyvänä, että mietinnössä yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä on arvioitu kattavasti ja kansainvälisesti vertaillen.

Mietinnössä tiedonhankinnasta tietoliikenteestä säädetään ehdotuksen viidennessä lu-vussa. EK esittää jatkovalmistelussa huolellisesti pohdittavaksi onko tarpeen yhdistää sotilas- ja siviilitiedustelun tietoliikennetiedustelua koskevat lainkohdat yhdeksi tietoliikennetiedustelua koskevaksi laiksi. Erillistä lakia puoltaisivat sääntelyn selkeys sekä viranomaisten toiminnan valvonnan tehokas järjestäminen.

Jatkovalmistelu ja lainsäädännön seuranta

EK pitää hyvänä, että elinkeinoelämällä on ollut mahdollisuus osallistua Suomen kannalta tärkeän sääntelykokonaisuuden valmisteluun. Tiedustelua koskevan lainsäädännön toimivuuden ja vaikutusten seuranta myös tulevaisuudessa on tärkeää. Erityisesti lainsäädännön kansantaloudellisten ja yritysvaikutusten seurantaan on tarpeen panostaa. Tällöin keskeisten sidosryhmien näkemysten huomioiminen ja osaamisen hyödyntäminen tarjoavat mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen.

EK toimittaa koostetut yksityiskohtaiset säännös- ja toimialakohtaiset havainnot erillisellä liitteellä ja on osaltaan valmis olemaan mukana lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Susi Mika
Elinkeinoelämän keskusliitto EK